

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2489 และทรงประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษกตามโบราณจัตติยราชประเพณี เมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2493 ทรงเป็นพระมหากษัตริย์รัชกาลที่ 9 แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ ตลอดระยะเวลา 53 ปีที่ทรงครองราชสมบัติ ทรงเปี่ยมด้วย พระเมตตาคุณ พระปัญญาคุณ กอปรด้วยพระวิริยะ อุตสาหะ ทรงเริ่มเสด็จพระราชดำเนิน ออกเยี่ยมเยียน และพระราชทานความช่วยเหลือแก่ราษฎร ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2495 จนถึงปัจจุบัน (ท้องถิ่น, 2541 : 4-9) ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจอย่างเสมอต้นเสมอปลาย ยังผลให้เกิดความมั่นคงและความเจริญก้าวหน้าต่อชาติบ้านเมือง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ผู้ทรงความรู้และถึกซึ่งถึงองค์รวมแห่งวิชาการในทุกด้าน ดังจะเห็นได้จากการที่มหาวิทยาลัยและสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ได้ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายปริญญาเกิตติมศักดิ์แก่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านศึกษาศาสตร์ มนุษยศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์และประยุกต์ศิลป์ นิติศาสตร์ สังคมศาสตร์และพฤติกรรม การบริหารพาณิชยศาสตร์และธุรกิจ แพทยศาสตร์และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ วิศวกรรมศาสตร์ สถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง เกษตรศาสตร์ และการสื่อสารมวลชน (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2539:5) ทรงนำองค์ความรู้ด้านต่าง ๆ มาเป็นแนวทางในการบำบัดทุกข์และบำรุงสุขแก่เหล่าพสกนิกร ในทุกภูมิภาคของประเทศ ซึ่งสะท้อนผ่านพระราชกรณียกิจที่ครอบคลุมสู่การพัฒนาทุกรูปแบบกว่า 1,500 โครงการ (กรพร ศรีหัยค์เข้ม, 2541:4-7)

พระอัจฉริยภาพทางวิชาการด้านต่าง ๆ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช สังกัดได้จากพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสต่างๆ ซึ่งปีหนึ่งๆ นั้นทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสแก่บุคคลต่างวัยต่างอาชีพ และต่างศาสนาไว้เป็นจำนวนมาก (สำนักราชเลขาธิการ, 2518 : คำนำ) พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่พระราชทานแก่พสกนิกรนั้น นำไปสู่การพัฒนาและแก้ปัญหาต่างด้านต่าง ๆ ของประเทศ เช่น พระองค์ได้มีกระแสพระราชดำรัสแก่ผู้บริหารประเทศให้คำนึงถึงประชาชนและ

ประเทศชาติเป็นหลัก ในเหตุการณ์เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 และในวันที่ 18-20 พฤษภาคม พ.ศ.2536 ซึ่งทำให้สถานการณ์ต่าง ๆ คลี่คลายไปในทางที่ดีขึ้น (สุวรรณรัตน์ บุญบรรณ, 2541:14) นอกจากนี้กระแสพระราชดำรัสต่างๆ ยังแสดงให้เห็นถึงพระอัจฉริยภาพด้านวาทวิทยา ซึ่งถือเป็นเอกทางด้านการศึกษา (กรมไปรษณีย์โทรเลข, 2530:คำนำ)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงเป็นนักวาทะที่สามารถพูดโน้มน้าวใจให้ผู้ฟังเกิดการยอมรับปฏิบัติตาม โดยพระราชทานข้อมูลอันเที่ยงตรงและลึกซึ้ง พระราชดำรัสที่ทรงมีต่อประชาชนยังแสดงให้เห็นถึงพระปรีชาสามารถในการสร้างข้อความที่สื่อสารได้อย่างสอดคล้อง พระราชดำรัสแต่ละองค์สามารถอัญเชิญมาใช้เป็นคำรกรสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพและก่อให้เกิดผลดีในทางปฏิบัติ (ทพวงมหาวิทยาลัย, 2539:136)

กระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น ยังไม่มีผู้ใดศึกษาวิเคราะห์ถึงพระอัจฉริยภาพด้านวาทวิทยา การใช้ภาษา และการโน้มน้าวใจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอย่างแท้จริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระแสพระราชดำรัสที่พระราชทานแก่นักคิดต่าง ๆ ในวันที่ 4 ธันวาคมของทุกปีนั้น เป็นพระราชดำรัสที่พระราชทานโดยไม่มีลายเส้นไว้ล่วงหน้า (ภาษาปริทัศน์, 2537:13) ซึ่งแสดงถึงปฏิภาณไหวพริบในการเรียบเรียงถ้อยคำในการสื่อสาร การใช้ภาษา และการโน้มน้าวใจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาถึงลักษณะเด่นของพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อเป็นการเพิ่มพูนองค์ความรู้ด้านวาทวิทยา และเป็นแนวทางในการศึกษาในด้านนี้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วัตถุประสงค์ทั่วไป

เพื่อศึกษาพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่าเป็นพระราชดำรัสที่มีประสิทธิภาพทั้งในทางทฤษฎีและมีศักยภาพที่จะนำไปสู่โครงการพระราชดำริ

วัตถุประสงค์เฉพาะ

1. เพื่อศึกษาแก่นเรื่องสำคัญในพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

2. เพื่อวิเคราะห์พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวด้านการใช้ภาษาในการสื่อสารตามทฤษฎีวาทวิทยา
3. เพื่อศึกษาปริบทในการพระราชทานพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยแบ่งตามยุคสมัยของกระบวนการปกครองของรัฐบาล

ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช ที่พระราชทานแก่คณะบุคคลต่าง ๆ ที่เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทถวายชัยมงคล เนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ตั้งแต่ ปี พ.ศ.2493 ซึ่งเป็นปีที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษกขึ้นครองราชย์ตามโบราณขัตติยราชประเพณี จนถึงปี พ.ศ.2542 ซึ่งเป็นปีที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระชนมายุครบ 6 รอบ

โดยพระราชดำรัสที่ปรากฏเป็นหลักฐานในการรวบรวมสำเนาของทางสำนักพระราชเลขานุการตั้งแต่ปี พ.ศ.2493 เป็นต้นมานั้น ในระหว่างปี พ.ศ.2494-2510 ไม่ปรากฏหลักฐานในการเสด็จออกให้คณะผู้แทนกลุ่มต่าง ๆ เฝ้าฯ ถวายชัยมงคล ในวันที่ 4 ธันวาคม (สำนักพระราชเลขานุการ, มปป:หมายเหตุ)

ดังนั้นการวิเคราะห์พระราชดำรัส เนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา จึงขอใช้การวิเคราะห์พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันขึ้นปีใหม่ ซึ่งมีการเก็บรวบรวมเป็นหลักฐาน ตั้งแต่ปี พ.ศ.2496-2510 แทน ซึ่งเป็นพระราชดำรัสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานแก่ประชาชนชาวไทยโดยตรง ส่วนในช่วงปี พ.ศ.2511 - 2542 จะเป็นการวิเคราะห์ พระราชดำรัสเนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา รวมพระราชดำรัสที่ใช้วิเคราะห์ทั้งสิ้น 44 องค์

ข้อจำกัดของการวิจัย

การวิเคราะห์พระราชดำรัสในการศึกษารั้งนี้ เป็นเพียงการศึกษาพระราชดำรัสเนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ตั้งแต่ปี พ.ศ.2493-2542 ซึ่งเป็นการวิเคราะห์และนำมาซึ่งผลการวิจัยบางส่วนของพระราชดำรัสเท่านั้น หากใช้ผลการวิจัยที่ใช้อ้างอิงสำหรับพระราชดำรัสหรือพระบรมราโชวาทที่พระราชทานทุกองค์ไม่

นอกจากนี้ การศึกษาพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พระราชทานแก่คณะบุคคลต่างๆเนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษาผ่านทางเอกสารต่าง ๆ ซึ่งอาจทำให้เกิดข้อจำกัดในการวิเคราะห์พระราชดำรัสได้ เนื่องจากพระราชดำรัสที่พระราชทานมีการสื่อสารผ่านทางโทรทัศน์และวิทยุ ซึ่งไม่สามารถศึกษาถึงลักษณะของน้ำเสียงและอวัจนภาษาซึ่งย่อมมีผลในการสื่อสารได้

ปัญหানাในการวิจัย

1. พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีแก่นเรื่องสำคัญเกี่ยวกับบ้านเมืองอย่างไรบ้าง
2. พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวสะท้อนให้เห็นถึงวิสัยทัศน์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอย่างไรบ้าง
3. แก่นเรื่องสำคัญของพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่เน้นเรื่องคุณธรรมและการพัฒนาสอดคล้องกับสภาวะการณ์ของบ้านเมืองหรือไม่ อย่างไร
4. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีกลวิธีการใช้ภาษาในการสื่อสารอย่างไร

สมมติฐานการวิจัย

1. พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีแก่นเรื่องเกี่ยวข้องกับสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง
2. พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวสะท้อนให้เห็นถึงวิสัยทัศน์ในการพัฒนาประเทศ
3. แก่นเรื่องสำคัญของพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่เน้นเรื่องคุณธรรมและการพัฒนาสอดคล้องกับบริบททางบ้านเมือง
4. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีกลวิธีการใช้ภาษาในการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

พระราชดำรัส หมายถึง คำพูดของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดชที่พระราชทานแก่คณะบุคคลต่าง ๆ ในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา รวมไปถึงพระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันขึ้นปีใหม่ ปี 2496-2510

คุณธรรม หมายถึง หลักคำสั่งสอนของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงมุ่งให้ประชาชนประพฤติดี

การพัฒนา หมายถึง โครงการหรือกิจกรรมที่นำมาช่วยเหลือประชาชนให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

พระวิสัยทัศน์ หมายถึง การที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมองการณ์ไกลในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของประเทศ

บริบททางการเมือง หมายถึง สภาพแวดล้อมทางการเมืองที่เกิดขึ้นในขณะนั้น

แก่นเรื่อง หมายถึงสาระสำคัญของพระราชดำรัสที่พระราชทานในแต่ละปี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงประวัติและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองในสมัยต่าง ๆ ผ่านทางพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
2. สามารถนำภาษาในการสื่อสารของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไปใช้เป็นแบบอย่างการใช้ภาษาในการสื่อสารที่ดี
3. สามารถนำแนวทางการศึกษานี้ไปประยุกต์ใช้กับการศึกษาวาทะของบุคคลสำคัญอื่นๆ